

**Чернівецький медичний коледж
Буковинського державного медичного університету
Кафедра медсестринства**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Заступник директора
з навчальної роботи**

к.мед.н. Т.І.Бойчук

« 27 » 2019р.



СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Соціальна медицина»

Курс – I

Спеціальність 223 Медсестринство

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

Освітньо-професійна програма Сестринська справа

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

«Розглянуто»

Кафедра медсестринства

В.о. завідувача кафедри медсестринства

_____ к.мед.н. Новицька І.О.

Протокол № 2 від «27» серпня 2019 року

Чернівці 2019

Силабус дисципліни «Соціальна медицина»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності 223 Медсестринство
Освітньо-професійної програми «Сестринська справа»
«27» серпня 2019 року – 19 с.

Розробники програми: к.мед.н. Кузик Ф.В., к.мед.н. Бойчук Т.І.

Силабус розглянуто на засіданні кафедри медсестринства
Протокол № 2 від «27» серпня 2019 року
В.о. завідувача кафедри медсестринства І.О. Новицька к.мед.н. Новицька І.О.

Ухвалено на засіданні Педагогічної ради
Чернівецького медичного коледжу БДМУ
Протокол №/1 від « 28» серпня 2019 року.
Голова Ф.В. Кузик к.мед.н. Кузик Ф.В.



1. Загальні відомості

Відомості про викладачів навчальної дисципліни.

Назва дисципліни	Соціальна медицина
Розробники навчальної програми	к.мед.н. Кузик Ф.В, к.мед.н. Бойчук Т.І., к.мед.н. Тащук І.В., магістр медсестринства Рошка В.М., Калмикова Н.І.
Контактний телефон	(0372)53-22-14
E-mail:	https://www.Chern_medcollege@ukr.net
Сторінка дисципліни на сайті коледжу	https://www.medkol.cv.ua/sylabusy/ , http://medkol-moodle.net.ua/course/index.php?categoryid=23

2. Контактна інформація

Чернівецький медичний коледж БДМУ

Україна, 58001, м. Чернівці вул. Героїв Майдану, 60

Тел/факс: (0372)53-22-14

<https://www.medkol.cv.ua>

https://www.Chern_medcollege@ukr.net

3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень, форма навчання	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3 (1 кредит ECTS – 30 год.)	Галузь знань 22 Охорона здоров'я	Вибіркова
Модулів – 1	Спеціальність 223 МЕДСЕСТРИНСТВО	Курс підготовки (курс) - 1
Змістових модулів – 2		Семестр - 2
Загальна кількість годин – 90 год.		Лекції - 10 год.
Кількість аудиторних годин – 40 год.	Ступінь вищої освіти бакалавр	Навчальна практика – 30 год. Семінарські -
Кількість годин самостійної роботи студента – 50 год.	Форма навчання: денна	Самостійна робота - 50 год. Індивідуальні завдання Вид контролю: залік

Примітка: 1 кредит ECTS – 30 год.

3. Політика навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Соціальна медицина» є вибірковою для студентів спеціальності 223 Медсестринство.

Студент зобов'язаний в повному обсязі оволодіти знаннями, вміннями, практичними навичками та компетентностями з дисципліни «Соціальна медицина». Відповідно до діючої «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу» студенти мають отримати оцінку за кожною темою дисципліни.

Політика щодо дотримання принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти:

- самостійне виконання навчальних завдань поточного контролю без використання зовнішніх джерел інформації (наприклад, окрім випадків дозволених викладачем, підготовки практичних завдань під час заняття);

- списування під час контролю знань заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів);

- самостійне виконання індивідуальних завдань та коректне оформлення посилань на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей.

Політика щодо дотримання принципів та норм етики та деонтології здобувачами вищої освіти:

- дії у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики та деонтології;

- дотримання правил внутрішнього розпорядку коледжу, принципів толерантності, доброзичливості та виваженості у спілкуванні зі студентами та викладачами, пацієнтами, медичним персоналом закладів охорони здоров'я;

- усвідомлення значущості прикладів людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності та медичної етики.

Політика щодо відвідування занять здобувачами вищої освіти:

- присутність на всіх заняттях навчальної практики є обов'язковим з метою поточного оцінювання знань (окрім випадків за поважною причиною).

Політика дедлайну та відпрацювання здобувачами вищої освіти:

- відпрацювання пропущених занять відбувається згідно з графіком відпрацювання та консультацій (окрім випадків з поважною причиною);

- відпрацювання пропущених занять з поважною причини відбувається улюбий час зручний для викладача у т. ч. згідно з графіком відпрацювання та консультацій;

- роботи, які здає студент з порушенням терміну без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від максимальної, наприклад тематична індивідуальна робота).

4. Порядок відпрацювання пропущених занять

Згідно Положення про порядок відпрацювання студентами пропущених занять та незадовільних оцінок» при кредитно-трансферній системі організації освітнього процесу в Чернівецькому медичному коледжу БДМУ:

- Пропуск лекції є з поважною (хвороба, участь у заходах спортивно-масового та культурно-просвітницького характеру, відрядження на олімпіаду або наукову студентську конференцію) та без поважною причини. Засвоєння пропущеної теми лекції з поважною причини перевіряється під час контролю навчальної практики. Пропуск лекції без поважною причини відпрацьовується студентом через співбесіду, або презентацію пропущеної теми.

- Пропуск з навчальної практики, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує викладачеві згідно з графіком консультацій та відпрацювання пропущених занять. Відпрацювання пропущених занять проводиться з відміткою на бланку дозволу. Дозвіл на відпрацювання пропущених занять з неповажних причин дійсний протягом календарного місяця.

- У випадку, коли студент не встигає відпрацювати пропущені заняття з поважною причини до останнього заняття, він відпрацьовує їх на останньому занятті навчальної практики за спеціальним дозволом завідуючого відділення.

- При виникненні академічної заборгованості з будь-яких причин, 60% і більше від загальної кількості аудиторних годин з дисципліни (студент отримав 70-119 балів), студент отримує незадовільну оцінку з можливістю повторного перескладання дисципліни.

- При виникненні академічної заборгованості з будь-яких причин, яка перевищує 65% від загальної кількості аудиторних годин з дисципліни (студент отримав 1-69 балів),

студент отримує незадовільну оцінку з обов'язковим повторним вивченням дисципліни.

5. Анотація до дисципліни

Дисципліна «Соціальна медицина» включає в себе інформацію щодо змісту і значення науки соціальна медицина, стану здоров'я та відтворення населення, медичної статистики та використання її методів та інструментів в соціальній медицині, організації надання медичної допомоги населенню в нашій країні.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: предмет та метод методичної статистики, організація надання медичної допомоги населенню в Україні, стан здоров'я населення та показники, що його характеризують.

6. Розподіл навчальних годин

Вид заняття / підсумкового контролю	Кількість годин
Лекції	10
Навчальна практика	30
Самостійна робота	50
Підсумковий модульний контроль	Залік
Всього годин/кредит ECTS	90 /3

7. Мета та завдання навчальної дисципліни

1. Головна мета вивчення даної дисципліни: формування практичної спрямованості підготовки бакалаврів медсестринства.

Метою вивчення дисципліни «Соціальна медицина» є підготовка бакалаврів в питаннях фахового аналізу стану здоров'я населення, обізнаність з медико-соціальними чинниками формування популяційного здоров'я та закономірностями найважливіших захворювань у світі та Україні.

2. Основні завдання навчальної дисципліни спрямовані на досягнення результатів навчання:

- розкрити сутність медико-демографічних процесів, процесів захворюваності населення та виявити їх закономірності
- характеризувати найбільш актуальні проблеми популяційного здоров'я в Україні та медико-соціальні чинники, що впливають на здоров'я
- виробити в студентів навички аналізу показників здоров'я
- аналізувати та узагальнювати зарубіжний та вітчизняний досвід з формування ідеології та практичного втілення концепції зміцнення та покращення здоров'я нації
- визначати основні тенденції стратегії і тактики управління рівнем здоров'я населення України
- оперувати основними нормативно-правовими документами щодо укріплення здоров'я населення України
- вміти аналізувати конкретні ситуації з національного та регіонального рівнів управління здоров'ям населення
- дати основні поняття про суспільне здоров'я; чинники, які його обумовлюють та методи вивчення
- формування ідеології визначальної ролі здоров'я нації в розвитку суспільства і національній безпеці
- ознайомлення з принципами і державними програмами збереження і зміцнення індивідуального здоров'я та здоров'я нації

- вивчення основних понять та чинників індивідуального та громадського здоров'я населення
- висвітлити закономірності груп показників здоров'я різних верств населення України

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані **компетентності**:

Інтегральна: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час професійної діяльності в галузі медсестринства та в освітньому процесі,, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

- ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації
- ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
- ЗК 06. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово
- ЗК 08. Навички використання інформаційних та комунікативних технологій
- ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії

Здатність до планування, організації та управління

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 1 .Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній медсестринській практиці

СК 2. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах

СК 3. Задоволення потреб пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом, особами, що доглядають членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками

СК 8. Профілактична діяльність медичної сестри, направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта та членів його родини

СК 16. Здатність організувати та управляти медсестринським структурним підрозділом (лідерство та менеджмент)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- закономірності та складові основних демографічних показників, захворюваності та методи їх вивчення
- організацію та зміст роботи медичних закладів
- принципи обов'язкового та добровільного медичного страхування
- принципи проведення наукового пошуку;
- основні вимоги до оформлення наукових робіт
- організацію роботи ЗОЗ
- основні принципи диспансеризації, реабілітації пацієнтів та профілактики

вміти:

- визначати та здійснювати оцінку показників здоров'я, діяльності закладів охорони здоров'я із застосуванням відповідних статистичних методик
- збирати і аналізувати інформацію з наукових вітчизняних та іноземних джерел
- використовувати сучасні методи наукових досліджень
- аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати наукових досліджень
- використовувати сучасні статистичні методи обробки результатів наукових досліджень
- здійснювати оформлення наукових робіт відповідно до вимог
- використовувати сучасні методи інформаційних та інноваційних технологій
- доносити професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу

- використовувати стандарти та нормативні документи у професійній діяльності при організації роботи центрів ПМСД, амбулаторій, відділень загальної практики сімейної медицини та надання медичної допомоги в домашніх умовах
- проводити профілактичну та протиепідемічну роботу на дільниці
- пропагувати медичні та санітарно-гігієнічні знання серед населення дільниці
- брати активну участь у проведенні диспансеризації та реабілітаційних заходів при найпоширеніших захворюваннях
- вести передбачену МОЗ України медичну документацію

Форми та система забезпечення якості сформованих компетентностей та результатів навчання

Програмними результатами навчання, визначеними ОПП Сестринська справа спеціальністю 223 Медсестринство є:

ПРН 7. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим та перехворілим населенням, його реабілітації, ДО в умовах закладів охорони здоров'я, вдома, громаді та користуючись чинними наказами МОЗУ вміти: вести ДО населення; робити розрахунок та аналіз статистичних показників ефективності диспансеризації; проводити роз'яснювальну роботу серед пацієнтів різних диспансерних груп; вести облік груп здоров'я; розраховувати та оцінювати окремі показники комплексної дії мікроклімату на організм людини; визначати етапи медико-соціальної реабілітації пацієнта, завдання до кожного етапу; складати комплекс реабілітаційних заходів залежно від профілю, перебігу, періоду захворювання; проводити перепис дитячого населення.

ПРН 15. Використовувати прості і доступні під час масових обстежень і спостережень методи, апаратуру біохімічного аналізу; володіти найбільш поширеними методиками біохімічного обстеження організму людини.

ПРН 20. Своєчасно та належно вести медсестринську документацію відповідно до чинного законодавства, використовуючи необхідні комп'ютерні технології, здійснювати моніторинг та аналіз документації.

ПРН. Працювати над просуванням різних стратегій щодо зміцнення здоров'я населення ні рівні суспільства.

Міжпредметні зв'язки (пререквізити):

- ретроспективні: українська мова за професійним спрямуванням, менеджмент та лідерство в медсестринстві, обстеження та оцінка стану здоров'я людини
- перспективні: економіка охорони здоров'я, маркетинг медичних послуг, методологія науково-дослідної роботи, основи охорони праці в галузі

8. Короткий зміст програми навчальної дисципліни

Модуль I. Соціальна медицина

Змістовий модуль 1. Статистика здоров'я населення

Соціальна медицина як наука. Предмет, методи, значення для практики охорони здоров'я. Стратегії охорони здоров'я. Показники здоров'я населення: демографічні (народжуваність, смертність, середня очікувана тривалість життя); фізичного розвитку; захворюваності; інвалідності. Провідні групи чинників, які впливають на здоров'я населення: рівень і спосіб життя людей, стан навколишнього середовища, біологічні фактори, доступність і якість медичної допомоги. Медико-соціальні проблеми демографічних процесів. Особливості демографічних показників у різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні. Демографія як наука. Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників. Документи, які використовуються для вивчення природного руху населення. Природний приріст населення. Методика вивчення та оцінка показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації. Методика вивчення та оцінка показників смертності немовлят. Епідеміологічні методи вивчення захворюваності. Поняття про захворюваність, мета її вивчення. Методи вивчення захворюваності, можливості застосування окремих методів, їх переваги та недоліки.

Змістовий модуль 2. Методика вивчення та оцінка показників окремих видів захворюваності

Тенденції та особливості окремих видів захворюваності та травматизму в різних регіонах світу, країнах. Провідні чинники, що впливають на поширеність захворювань. Динаміка основних показників. Вивчення захворюваності за даними звертань по медичну допомогу. Вивчення загальної захворюваності: одиниця спостереження, облікові документи, правила їх заповнення. Методика визначення показників первинної захворюваності та поширеності захворювань, їх оцінка. Методика вивчення та оцінка показників окремих видів захворюваності: інфекційної, госпіталізованої, на найважливіші соціально значущі захворювання, з тимчасовою втратою працездатності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності. Комплексна оцінка здоров'я населення. Медичні показники здоров'я населення. Характеристика фізичного розвитку як показника здоров'я населення. Критерії та групи здоров'я. Інтегральні показники комплексної оцінки стану здоров'я населення, показники системи оцінки здоров'я населення ВООЗ. Методичні підходи до вивчення чинників, які визначають рівні здоров'я населення та його окремих контингентів. Класифікація факторів ризику, які впливають на здоров'я. Промоція здоров'я. Види, форми та методи санітарної просвіти. Значення формування здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я населення. Профілактичний напрямок діяльності системи охорони здоров'я.

9. Календарно-тематичне планування

9.1. Темі лекційних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Домашнє завдання	Дата
Модуль I. Соціальна медицина				
1.	Соціальна медицина як наука. Предмет методи, значення для практики охорони здоров'я.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 3-16	Згідно з розкладом занять
2	Здоров'я населення як медико-соціальна проблема. Стратегії охорони здоров'я.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 95-101	Згідно з розкладом занять
3	Медико-соціальні проблеми демографічних процесів. Особливості демографічних показників у різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 101-133	Згідно з розкладом занять
4	Захворюваність населення як медико-соціальна проблема. Епідеміологічні методи вивчення захворюваності	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 133-147	Згідно з розкладом занять
5	Промоція здоров'я. Види, форми та методи санітарної просвіти. Профілактичний напрямок діяльності	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 236-258	Згідно з розкладом занять

	системи охорони здоров'я		
	Всього	10	

9.2. Теми навчальної практики під керівництвом викладача

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Домашнє завдання	Дата
Модуль I. Соціальна медицина				
Змістовий модуль 1. Статистика здоров'я населення				
1.	Соціальна медицина як наука. Предмет, методи, значення для практики охорони здоров'я.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 3-16	Згідно з розкладом занять
2	Здоров'я населення як медико-соціальна проблема. Стратегії охорони здоров'я.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 95-101	Згідно з розкладом занять
3	Медико-соціальні проблеми демографічних процесів. Особливості демографічних показників у різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 101-120	Згідно з розкладом занять
4	Методика вивчення та оцінка основних демографічних показників.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 120-133	Згідно з розкладом занять
5	Методика вивчення та оцінка показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 101-133	Згідно з розкладом занять
6	Методика вивчення та оцінка показників смертності немовлят	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 410-419	Згідно з розкладом занять
7	Захворюваність населення як медико-соціальна проблема. Епідеміологічні методи вивчення захворюваності	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 147-155	Згідно з розкладом занять
Змістовий модуль 2. Методика вивчення та оцінка показників окремих видів захворюваності				
8	Тенденції та особливості окремих	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та	Згідно з розкладом

	видів захворюваності та травматизму в різних регіонах світу, країнах.		організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с.164-172, 180-185	занять
9	Методика вивчення та оцінка показників загальної захворюваності	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 101-133	Згідно з розкладом занять
10	Методика вивчення та оцінка показників окремих видів захворюваності: інфекційної, госпіталізованої, на найважливіші соціально значущі захворювання, з тимчасовою втратою працездатності	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 202-230	Згідно з розкладом занять
11	Медико-соціальні аспекти інвалідності. Методика розрахунку та аналіз показників інвалідності.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 147-155	Згідно з розкладом занять
12	Комплексна оцінка здоров'я населення	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 95-99	Згідно з розкладом занять
13	Методика вивчення та оцінка чинників, що впливають на здоров'я населення.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 95-101	Згідно з розкладом занять
14	Промоція здоров'я. Види, форми та методи санітарної просвіти.	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 236-244	Згідно з розкладом занять
15	Профілактичний напрямок діяльності системи охорони здоров'я	2	Конспект лекцій Вороненко Ю.В. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. с. 244-258	Згідно з розкладом занять
Всього		30		

9.3. Теми самостійної роботи студентів

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	Домашнє завдання	Дата
1.	Соціально-медичні аспекти серцево-судинних захворювань.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати	Згідно з розкладом

			доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	занять
2	Соціально-медичні аспекти онкологічних захворювань.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
3	Соціально-медичні аспекти травматизму.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
4	Соціально-медичні аспекти алкоголізму.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
5	Соціально-медичні аспекти туберкульозу.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
6	Соціально-медичні аспекти СНІДу.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
7	Діяльність Товариства Червоного Хреста України: принципи, основні завдання та напрями роботи.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
8	Відповідальність посадових осіб і громадян за порушення санітарного законодавства та порядок застосування заходів для їх припинення.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
9	Медичне забезпечення потерпілих від аварій на ЧАЕС.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
10	Організація медичного обслуговування населення літнього віку.	5	Опрацювати теоретичний матеріал, підготувати доповідь, презентацію або повідомлення згідно теми самостійної роботи	Згідно з розкладом занять
Всього		50		

9.4. Індивідуальне навчально-дослідне завдання (есе, аналітичний огляд, аналіз проблеми)

Індивідуальна робота студентів передбачає:

1. Публікація матеріалів в журналах (тези, статті)
2. Участь у роботі студентського гуртка та виступи на наукових конференціях
3. Виготворення ламінованих таблиць з відповідних тем, розділів дисципліни
4. Підбір відео- та аудіоматеріалів із розділів дисципліни
5. Складання кросвордів із відповідних розділів дисципліни

10. Методи контролю

При оцінюванні роботи студента протягом семестру враховується наступне:

- відвідування занять;
- активна та продуктивна участь на навчальній практиці;
- вивчення базової та додаткової літератури;
- своєчасна здача завдань самостійного опрацювання, індивідуальної роботи, тем змістового модулю.

Методи оцінювання:

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

Методи письмового контролю: тематичний поточний письмовий тестовий контроль, розв'язування типових та нетипових ситуаційних задач та завдань (ситуаційне компетентісне завдання).

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз, виступ з доповіддю, виконання презентації за темою, самостійного опрацювання, виконання індивідуального дослідного завдання.

Модуль включає бали за поточну роботу на навчальній практиці (опитування за темою, виконання самостійної роботи, виконання практичних завдань, вирішення ситуаційних задач та завдань, тестування).

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на навчальній практиці, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

11. Оцінювання вибіркової дисципліни «Соціальна медицина» є рейтинговим та визначається з урахуванням поточної освітньої діяльності студента (з урахуванням тем самостійної роботи та ІНДЗ).

Оцінка з **вибіркової дисципліни** «Соціальна медицина» виставляється за двобальною шкалою: «зараховано» або «незараховано» та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), що виставляється на кожному навчальному занятті за відповідною темою та кількістю балів за виконання індивідуальних завдань студентом.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю (залікового кредиту) – 200 балів (100%).

Мінімальна кількість балів, яку студент повинен набрати за поточну навчальну діяльність під час вивчення дисципліни, для допуску до заліку – 120 балів.

Поточний контроль здійснюється відповідно до конкретних цілей на кожній навчальній практиці засвоєння теми змістового модулю (поточний контроль).

Критерії оцінювання (розподіл балів, які отримують студенти) з дисципліни «Соціальна медицина»

Критерії оцінювання визначаються за національною шкалою – «5», «4», «3», «2» та шкалою ECTS – A, B, C, D, E, FX, F (Табл.1, Табл.2, Табл.3, Табл. 4).

Таблиця 1.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>Сума балів за всі види освітньої діяльності</i>	<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою модульного контролю</i>
180 – 200	A	відмінно
165 - 179	B	добре
150 - 164	C	
135 - 149	D	задовільно
120 - 134	E	
70 - 119	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 69	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 2.

Уніфіковані критерії оцінювання навчальних досягнень, знань та вмінь студентів (відповідь на навчальній практиці)

5 (відмінно)	A	Виставляється у випадку, коли студент знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпано точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності.
4,5 (дуже добре)	B	Студент має ґрунтовні знання, вміє застосовувати їх на практиці, але може допустити деякі неточності, окремі помилки в формулюванні відповідей.
4 (добре)	C	Виставляється за умови, коли студент знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематизовано, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.
3,5 (більш ніж задовільно)	D	Виставляється студентові на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Студент спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.
3 (задовільно)	E	Студент має прогалини в знаннях з теми. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні.
2 (незадовільно)	FX	Студент має фрагментарні знання з теми. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал.
1 (незадовільно)	F	Студент повністю не знає програмного матеріалу, відмовляється відповідати.

Таблиця 3.

СХЕМА розподілу балів при оцінюванні семестрової успішності в балах ECTS

Модуль 1. Соціальна медицина					
	<i>№ заняття</i>	<i>«відмінно»</i>	<i>«добре»</i>	<i>«задовільно»</i>	<i>«незадовільно»</i>
Змістовий модуль 1	1	13	10	8	0
	2	13	10	8	0
	3	13	10	8	0
	4	13	10	8	0
	5	13	10	8	0
	6	13	10	8	0
	7	13	10	8	0
Всього змістовий модуль 1		91	70	56	0
Змістовий модуль 2	8	13	10	8	0
	9	13	10	8	0
	10	13	10	8	0
	11	13	10	8	0
	12	13	10	8	0
	13	13	10	8	0
	14	13	10	8	0
	15	13	10	8	0
Всього змістовий модуль 2		104	80	64	
<i>Всього поточна успішність</i>		195	150	120	0
<i>ІНДЗ</i>		5			0
МОДУЛЬ 1		200			0
Оцінка		Зараховано			Не зараховано

Таблиця 4.

Критерії оцінювання результатів виконання та захисту індивідуальної роботи студента (в балах ECTS)

<i>№ критерію</i>	<i>Критерій рейтингової оцінки</i>	<i>Max кількість балів ECTS</i>
1	Відповідність змісту виконаної роботи поставленому завданню та повнота його розкриття	2
2	Відповідність оформлення	1
3	Захист індивідуальної роботи: змістовність та глибина доповіді, повнота та логічність відповідей на запитання під час захисту	2
	<i>Максимальна підсумкова оцінка</i>	5

Таблиця 5.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Показник		Характеристика
Відмінно	A	Запропонована студентом робота викладена в достатньому обсязі, оформлена згідно з вимогами, містить базовий теоретичний і практичний матеріал, нову та нетрадиційну інформацію з даного питання і пропозиції щодо її практичного застосування.

Добре	B	Запропонована студентом робота викладена в обсязі, що вимагається, оформлена згідно з вимогами, містить переважно базовий теоретичний і практичний матеріал, пропонуються фрагменти нової, нетрадиційної інформації
	C	Запропонована студентом робота викладена в необхідному обсязі, оформлена грамотно, включає базовий теоретичний та практичний вихід, але містить певні недоліки у висвітленні питання, яке досліджувалось
Задовільно	D	Робота містить базовий теоретичний та практичний матеріал, але не має практичного виходу. Виклад матеріалу неточний, присутні недоліки у висвітленні теми
	E	Робота містить базовий теоретичний та практичний матеріал, але тема розкрита неповністю. Виклад матеріалу неточний, присутні недоліки у висвітленні теми. Обсяг запропонованої роботи не відповідає вимогам
Незадовільно (бали не зараховуються)	FX	Робота базується на фрагментарних знаннях з курсу. Тема роботи не розкрита
	F	Робота не виконана, або студент відмовляється доповідати.

Поточні оцінки конвертуються у підсумкову як середня сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах ECTS відповідно до шкали перерахунку традиційних оцінок (середній бал з точністю до сотих) у рейтингові 200 балів (максимальні).

Порядок оцінювання навчальних досягнень студентів у балах ECTS і порядок перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали ECTS показані у Табл.5.

Таблиця 6. Універсальна шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються підсумковим заліком

Оцінка	Бали ECTS	Оцінка	Бали ECTS	Оцінка	Бали ECTS	Оцінка	Бали ECTS
5,00	200	4,18	167	3,35	134	2,52	101
4,98	199	4,15	166	3,32	133	2,50	100
4,95	198	4,12	165	3,30	132	2,47	99
4,93	197	4,10	164	3,27	131	2,45	98
4,90	196	4,07	163	3,25	130	2,42	97
4,88	195	4,05	162	3,22	129	2,40	96
4,85	194	4,02	161	3,20	128	2,37	95
4,83	193	4,00	160	3,17	127	2,35	94
4,80	192	3,98	159	3,15	126	2,32	93
4,77	191	3,95	158	3,12	125	2,30	92
4,75	190	3,92	157	3,10	124	2,27	91
4,73	189	3,90	156	3,07	123	2,25	90
4,70	188	3,87	155	3,05	122	2,22	89
4,68	187	3,85	154	3,02	121	2,20	88
4,65	186	3,82	153	3,00	120	2,18	87
4,63	185	3,80	152	2,97	119	2,17	86
4,60	184	3,77	151	2,95	118	2,15	85
4,58	183	3,75	150	2,92	117	2,10	84

4,55	182	3,72	149	2,90	116	2,07	83
4,53	181	3,70	148	2,87	115	2,05	82
4,50	180	3,67	147	2,85	114	2,02	81
4,48	179	3,65	146	2,82	113	2,00	80
4,45	178	3,62	145	2,80	112	1,97	79
4,43	177	3,60	144	2,77	111	1,95	78
4,42	176	3,57	143	2,75	110	1,92	77
4,38	175	3,55	142	2,72	109	1,90	76
4,4	174	3,52	141	2,70	108	1,87	75
4,32	173	3,50	140	2,67	107	1,85	74
4,30	172	3,47	139	2,65	106	1,82	73
4,28	171	3,45	138	2,62	105	1,8	72
4,25	170	3,42	137	2,60	104	1,77	71
4,22	169	3,40	136	2,57	103	1,75	70
4,20	168	3,37	135	2,55	102	1,72	69

Підсумкова модульна оцінка виставляється студентам, які повністю виконали програму дисципліни, відпрацювали пропущені заняття і отримали за поточну успішність не менше **120** балів

Підсумкова оцінка обчислюється, як сума балів поточної успішності та індивідуальної роботи студента (у разі виконання).

Отримана на основі національних оцінок рейтингова оцінка в балах **ECTS** (200 балів) переводиться у європейські оцінки **ECTS** (A, B, C, D, FX, F) (**Табл. 1 - 6**).

У випадку, коли студент не встигає відпрацювати пропущені заняття з поважної причини до останньої навчальної практики, він відпрацьовує їх на останньому занятті навчальної практики за спеціальним дозволом завідуючого відділення.

Виставлення балів обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями.

Загальна кількість балів Модулю не повинна перевищувати 200 балів.

12. Навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни

1. Робоча навчальна програма

Підручники, посібники (у т. ч. електронний варіант, www.MOODLE)

Конспект лекції (у т. ч. електронний варіант, www.MOODLE)

2. Методичні вказівки до навчальної практики

Методичні рекомендації СПРС (у т. ч. електронний варіант, www.MOODLE)

3. Навчально-методичне забезпечення: (у т. ч. електронний варіант, www.MOODLE)

- Індивідуальні завдання

- Збірники ситуаційних завдань (кейсів) та проблемних ситуацій, банк тестових

завдань

- Комп'ютерні презентації, мультимедійні лекції

- Ілюстративний матеріал

- Каталоги ресурсів

13. Перелік питань з дисципліни

1. Визначати соціальну медицину та організацію охорони здоров'я – наука, яка вивчає закономірності громадського здоров'я та систему його охорони.

2. Дати характеристику розвитку та становленню соціальної медицини як науки, значенню робіт видатних вчених, представників соціально-медичного напрямку в медицині.

3. Розкрити поняття про системний аналіз, статистичні, демографічні, історичні, експериментальні, епідеміологічні, економічні, соціологічні методи, методи експертних оцінок, моделювання, прогнозування.

4. Розкрити значення соціальної медицини для формування охорони здоров'я.

5. Охарактеризувати стратегії охорони здоров'я.

6. Мати уявлення про цільові підходи до визначення поняття «здоров'я»: загальнофілософський, індивідуальний теоретичний, індивідуальний практичний, популяційний.

7. Визначати здоров'я населення як умовне статистичне поняття.

8. Визначати показники здоров'я населення: демографічні (народжуваність, смертність, середня очікувана тривалість життя); фізичного розвитку; захворюваності; інвалідності.

9. Охарактеризувати провідні групи чинників, які впливають на здоров'я населення: рівень і спосіб життя людей, стан навколишнього середовища, біологічні фактори, доступність і якість медичної допомоги.

10. Обґрунтувати залежність здоров'я населення від рівня життя: внутрішнього валового продукту (ВВП), індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

11. Мати уявлення про особливості здоров'я різних віково-статевих, професійних груп населення.

12. Мати уявлення про поняття про пов'язану зі здоров'ям якість життя, що дозволяє досягти фізичного, психічного, соціального благополуччя та самореалізації.

13. Визначати промоцію здоров'я, як профілактичний напрямок діяльності системи охорони здоров'я. Міжнародні програми щодо забезпечення профілактичної діяльності системи охорони здоров'я.

14. Володіти особливостями демографічних показників у різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні. Демографія як наука. Джерела інформації про чисельність, склад і рух населення.

15. Дати характеристику динаміці чисельності та складу населення в різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні.

16. Діагностувати статевий та віковий склад населення. Природний рух населення. Народжуваність, показники народжуваності. Фактори, що впливають на народжуваність. Сучасні тенденції та регіональні особливості народжуваності в Україні та світі.

17. Мати уявлення про загальну смертність, її провідні причини в різних регіонах, окремих країнах і в Україні. Статеві та територіальні особливості показників смертності.

18. Визначати смертність немовлят (малюкова смертність). Значення показника для оцінки стану здоров'я населення, рівня соціально-економічного благополуччя та розвитку суспільства загалом. Провідні причини смертності немовлят. Середня очікувана тривалість життя, визначення поняття. Методика визначення показника, його динаміка в різних регіонах світу, окремих країнах і в Україні.

19. Вміти вивчати захворюваність за даними звертань по медичну допомогу. Вивчення загальної захворюваності: одиниця спостереження, облікові документи, правила їх заповнення. Методика визначення показників первинної захворюваності та поширеності захворювань, їх оцінка. Динаміка показників загальної захворюваності, регіональні особливості.

20. Розкрити особливості обліку інфекційної і госпіталізованої захворюваності; захворюваності на найважливіші соціально значущі захворювання та з тимчасовою втратою працездатності.

21. Вказати облікові документи, правила їх заповнення.

22. Розкрити методику визначення показників вказаних видів захворюваності, їх оцінка. Динаміка та регіональні особливості показників окремих видів захворюваності населення.

23. Розкрити методику розрахунку та аналіз показників інвалідності. Інвалідність – важливий показник здоров'я населення. Порушення функцій організму, що призводять до інвалідності. Групи інвалідності. Причини інвалідності.

24. Охарактеризувати класи хвороб, що зумовлюють основні причини інвалідизації населення. Показники інвалідності: загальна інвалідність (контингенти інвалідів), первинна

інвалідність (інвалідизація). Структура причин загальної та первинної інвалідності. Травматизм, як причина інвалідності дитячого та дорослого населення. Інвалідність серед дитячого та дорослого населення. Регіональні особливості та динаміка показників інвалідності.

24. Визначати медичні показники здоров'я населення. Основні джерела інформації при вивченні здоров'я населення. Характеристика фізичного розвитку як показника здоров'я населення.

25. Визначати поняття «фізичний розвиток», його генетична та соціальна обумовленість. Біологічний розвиток та морфофункціональний розвиток. Методи оцінки фізичного розвитку. Регіональні особливості та динаміка показників фізичного розвитку. Акселерація.

26. Визначати критерії та групи здоров'я. Комплексна оцінка індивідуального здоров'я. Оцінка якості життя. Комплексна оцінка здоров'я населення.

27. Визначати інтегральні показники комплексної оцінки стану здоров'я населення: коефіцієнт життєстійкості населення; індекс людського розвитку. Показники системи оцінки здоров'я населення ВООЗ (Summary Measures of Population Health): показник очікуваної тривалості життя, відкоригований на інвалідність 10 – DALE (disability-adjusted life expectancy); показник очікуваної тривалості життя, відкоригований на здоров'я – HALE (health adjusted life expectancy).

28. Розкрити методичні підходи до вивчення чинників, які визначають рівні здоров'я населення та його окремих контингентів.

29. Вказати особливості вивчення впливу чинників: соціальноекономічних, соціально-біологічних, екологічних і природно-кліматичних, медикоорганізаційних.

30. Мати уявлення про застосування методів біостатистики (похідні та середні величини, метод стандартизації, кореляційно-регресійний аналіз, параметрична та непараметрична оцінка вірогідності результатів досліджень, бальна, рейтингова оцінка).

31. Розкрити класифікацію факторів ризику, які впливають на здоров'я.

32. Охарактеризувати види, форми та методи санітарної просвіти. Профілактичний напрямок діяльності системи охорони здоров'я. Визначення понять «промоція здоров'я», «здоровий спосіб життя», «санітарна просвіта», «профілактика».

33. Профілактика, як механізм збереження здоров'я населення, види профілактики. Профілактичні програми і стратегії профілактики захворювань. Значення формування здорового способу життя для збереження та зміцнення здоров'я населення.

34. Вказати провідні чинники способу життя, які впливають на стан здоров'я населення. Напрямки формування здорового способу життя. Заклади охорони здоров'я, відомства та служби, які беруть участь у формуванні здорового способу життя.

35. Завдання та зміст роботи центрів здоров'я, їх взаємодія з іншими закладами охорони здоров'я. Методи та засоби медико-гігієнічного навчання та виховання населення, їх особливості в різних закладах охорони здоров'я.

36. Охарактеризуйте розробку профілактичних стратегій щодо зменшення негативного впливу захворюваності та травматизму на стан здоров'я населення.

37. Розкрити принципи розробки анкет для вивчення чинників, що впливають на стан здоров'я населення. Складання плану лекцій.

14. Перелік практичних навичок

1. Розкрити методику вивчення та оцінки основних демографічних показників.
2. Розкрити методику вивчення та оцінки показників природного руху населення. Аналіз демографічної ситуації.
3. Розкрити методику вивчення та оцінки показників смертності немовлят.
4. Розкрити методику вивчення та оцінки показників загальної захворюваності.
5. Розкрити методику вивчення та оцінки показників окремих видів захворюваності: інфекційної, госпіталізованої, на найважливіші соціально значущі захворювання, з тимчасовою втратою працездатності
6. Визначати медико-соціальні аспекти інвалідності. Розкрити методику розрахунку та аналіз показників інвалідності.

7. Розкрити методику вивчення та оцінки чинників, що впливають на здоров'я населення.

15. Перелік інформаційних джерел

Рекомендована література:

1. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. 680 с.
2. Голяченко О.М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я. Київ: ВСВ «Медицина», 2011. 208 с.
3. Громадське здоров'я : національний підручник / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, Т. С. Грузева [та ін.]; ред.: В. Ф. Москаленко; МОЗ України; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця. 3-тє вид. Вінниця: Нова книга, 2013. 560 с., іл., табл.
4. Москаленко В.Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я: український контекст. Монографія. К.: „Книга плюс”, 2008. 320с.
5. Збірник тестових завдань до державних випробувань з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я / за ред. В.Ф. Москаленка, В.Г. Бардова, О.П. Яворовського. Вінниця: Нова Книга, 2012. 200 с.
6. Тестові завдання із соціальної медицини, організації охорони здоров'я та біостатистики. /За ред. проф. Огнева В.А. Харків: «Майдан», 2005. – 304 с.
7. Біостатистика : підручник / В. Ф. Москаленко, О. П. Гульчій, М. В. Голубчиков [та ін.]; ред. В. Ф. Москаленко. К.: Книга плюс, 2009. 184 с.
8. Москаленко В.Ф. Системы здравоохранения: современный контекст. К.: «Книгаплюс», 2012. 320 с.
9. Первинна медико-санітарна допомога/сімейна медицина/ за ред. В.М. Князевича. К., 2010. – 404 с. 6. Гайдаєв Ю.О., Корнацький В.М. Державні цільові програми покращення здоров'я народу. Київ Тернопіль: «Укрмедкнига», 2007. 208 с.

Електронні ресурси:

1. Міністерство охорони здоров'я України. Трансформація системи. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <https://moz.gov.ua/plan-reform>
2. Міністерство охорони здоров'я України. Медичним працівникам. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <https://moz.gov.ua/medichnim-pracivnikam>
3. Міністерство охорони здоров'я України. Статистика. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <https://moz.gov.ua/article/statistic/centr-medichnoi-statistiki-moz-ukraini>
4. Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <http://medstat.gov.ua/ukr/statdan.html>
5. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я /Під заг. ред. Ю.В.Вороненка, В.Ф.Москаленка. – Тернопіль: "Укрмедкнига", 2000. – 680 с. [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <https://studfile.net/preview/3889805/>
6. Всесвітня організація охорони здоров'я в Україні [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: <https://www.who.int/countries/ukr/ru/>
7. Веб- сайт Чернівецького медичного коледжу Буковинського державного медичного університету. https://www.Chern_medcollege@ukr.net,
8. Навчальні матеріали для студентів Чернівецького медичного коледжу Буковинського державного медичного університету: www.MOODLE
9. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (ст. 16). [Електронний ресурс] – режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html.
10. Наказ МОН України від 05.12.18р. № 1344. «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти». [Електронний ресурс] – режим доступу

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf>.

11. Наказ МОЗ України від 01.06.2013 р. «Про затвердження протоколів медичної сестри (фельдшера, акушерки) з догляду за пацієнтом та виконання основних медичних процедур та маніпуляцій». [Електронний ресурс] – режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0460282-13>.

12. Реєстр медико-технологічних документів. [Електронний ресурс] – режим доступу <https://dec.gov.ua/mtd/home/>